

УДК 616.314-089.23:378.147

Куроєдова Віра Дмитрівна – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» м.Полтава.

Галич Людмила Борисівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» м.Полтава.

Головко Нонна Василівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» м.Полтава.

Дмитренко Марина Іванівна – кандидат медичних наук, доцент кафедри післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» м.Полтава.

Куроєдова Катерина Леонідівна – магістр стоматології з ортодонтії, асистент кафедри післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» м.Полтава.

Галич Людмила Вікторівна – лікар-ортодонт другої категорії Сумської обласної дитячої клінічної стоматологічної поліклініки.

ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

НА КАФЕДРІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ЛІКАРІВ-ОРТОДОНТІВ

***Анотація.** Удосконалення навчального процесу на кафедрі післядипломної освіти лікарів-ортодонтів Вищого державного навчального закладу України «Українська медична стоматологічна академія» (м.Полтава) відбувається завдяки впровадженню досвіду німецьких колег у викладанні предмету «Ортодонтія» та використанню технологій дистанційної освіти, що дозволить Українській стоматологічній школі крокувати по Європі.*

***Abstract.** Improving the educational process at the Department of Postgraduate Education of Orthodontists State Higher School of Ukraine "Ukrainian Medical Stomatological Academy" (Poltava) is due to the introduction of German colleagues experience in teaching the subject "Orthodontics" and the use of distance learning technologies that allow Ukrainian dental school walk in Europe.*

Ключові слова: кафедра післядипломної освіти лікарів-ортодонтів; удосконалення навчального процесу.

Вдосконалення післядипломної освіти пов'язане з різними аспектами викладацької діяльності, в тому числі як і використання новітніх загальноосвітніх технологій, так і методів діагностики та лікування.

В умовах Європейської інтеграції медичної освіти з кожним роком підвищуються вимоги до якості підготовки фахівців усіх медичних спеціальностей [1, с.12]. Динамічний розвиток ортодонтії передбачає нові підходи до організації і проведення занять у Вищих державних навчальних закладах на післядипломному етапі. Підготовка висококваліфікованого спеціаліста за фахом "Ортодонтія" відповідно вимог світових стандартів змушує викладачів постійно вдосконалювати технології навчання.

Основа сучасної післядипломної освіти – оволодіння новими методами лікування і профілактики, тому акценти в навчанні зміщені в практичну площину, збільшується цінність загальносвітових нововведень. Враховуючи цей факт, викладачі кафедри намагаються вдосконалити всі етапи підготовки, починаючи від навчального процесу лікарів-інтернів через курси тематичного удосконалення лікарів-стоматологів загальних профілів до підготовки спеціалістів-ортодонтів, клінічних ординаторів і лікарів-ортодонтів передатестаційних циклів. Проведення практики за кордоном дозволяє отримати багатoproфільну інформацію, обмінятися досвідом, підготувати фахівців найвищого рівня [2, с.30].

Тому метою післядипломного навчання за фахом «Ортодонтія» є сучасна якісна професійна підготовка лікаря, яка передбачає вивчення принципів етіопатогенетичного підходу до лікування зубощелепних аномалій та деформацій, удосконалення теоретичних знань та практичних навичок з питань клініки, діагностики, лікування та профілактики ортодонтичної патології, оволодіння сучасними методами дослідження (біометрія контрольної-діагностичних моделей щелеп, електроміографія, ортопантомографія, телерентгенографія та ін.) та новітніми технологіями конструювання знімних і незнімних ортодонтичних апаратів [3, с.97].

Сьогодні широко застосовують не тільки комп'ютерні тестові програми, а й нові методики комп'ютерних форм навчання. Це в першу чергу мультимедійні ілюстрації лекцій, практичних та семінарських занять, клінічних конференцій.

Особливе місце належить тренінговим комп'ютерним програмам. Так, поряд з використанням відеотехніки для оволодіння практичними навиками використовуються відеофільми. Комп'ютерні технології дозволяють повторювати цікаві фрагменти, зосереджувати увагу на деталях, крок за кроком опановувати методичку клінічних навичок і маніпуляцій [4, с.29].

За кордоном практично з кожної спеціальності існують спеціальні тестові інтерактивні програми, що дозволяють вивчати контрольні тести, за якими екзамнуються спеціалісти для підтвердження тієї чи іншої кваліфікаційної категорії. Слід зазначити, що ці тести є в бібліотеках, продаються на лазерних дисках. Кожний бажаючий може вдосконалювати свої знання не тільки на спеціальних курсах післядипломної підготовки, але й самостійно, за допомогою комп'ютерної техніки.

Одним із методів навчання може бути вивчення програми тієї чи іншої спеціальності (курсу чи циклу), де на кожний пункт програми можна на цьому ж дискові отримати відповідь на потрібне питання. Цими дисками, разом з підручниками, можна користуватись в бібліотеках, на роботі і вдома. Особливо важливо мати такі навчальні програми при засвоєнні практичних навиків. Комп'ютерний пацієнт чи як зараз говорять – стандартний пацієнт – повинен бути на шляху застосування знань між підручником і справжнім пацієнтом.

Сучасний лікар – це не тільки ерудований спеціаліст в галузі медицини, але й людина, яка повинна вміти користуватись комп'ютерною технікою для ведення історій хвороб, вміти отримати через Internet необхідні дані про пацієнта, користуватися літературою і т.д.

Крім того, постає необхідність створення комп'ютерних тренінгових програм на лазерних дисках, якими можна було б користуватися не тільки в спеціалізованих центрах, але й безпосередньо на робочому місці та вдома. Ця робота трудомістка, але в достатній мірі перспективна. Сприяє якісному засвоєнню матеріалу і підвищує ефективність навчання застосування у навчальному процесі високоякісної комп'ютерної графіки, звукового супроводження відеофільмів, компакт-дисків і касет.

Система освітньої діяльності, що існує в Вищому державному навчальному закладі України «Українська медична стоматологічна академія», відповідає міжнародному рівню стандартів якості і представлена сучасною програмою

непреривно-прогресуючої освіти, а методологія навчання в академії базується на повноцінному методичному забезпеченні всіх дисциплін. З метою самопідготовки впроваджено систему дистанційного навчання, на багатьох кафедрах створені сайти в Internet з розміщенням матеріалів лекцій, практичних занять і результатів основних наукових досягнень. В «УМСА» забезпечене впровадження в навчальний процес сучасних інформаційних технологій. З цією метою в бібліотеці функціонує сектор електронних каталогів з виходом в Internet, який стає у нагоді при написанні рефератів, статей тощо.

Тестовий комп'ютерний контроль знань є важливою складовою частиною післядипломного навчання. На кафедрі складений тестовий контроль для атестації лікарів. Під час занять на курсі ортодонтії лікарі повинні за два місяці засвоїти 23 розділи із спеціальності «Ортодонтія». Найбільш складною та важливою для практики є клінічна ортодонтія, що складається з 9 розділів. Комп'ютерна навчальна програма, створена за алгоритмом, розробленим на курсі ортодонтії, на відміну від звичайних занять дає можливість опанувати теоретичний матеріал, вирішити клінічні задачі, в яких відображені різноманітні варіанти етіології, патогенезу, клінічних проявів зубощелепно-лицевих аномалій, різні методи лікування у віковому аспекті, тобто відтворити клінічну ситуацію «лікар-хворий».

Навчальна комп'ютерна програма з розділу «Клінічна ортодонтія» реалізована у вигляді тестових завдань-запитань, на які пропонується від 3 до 5 варіантів відповідей. Одна з них є найбільш повною і правильною і оцінюється в 100 балів, що свідчить про відмінні знання. З розділу «Клінічна ортодонтія» складено 444 тестових завдання. Для проведення диференційованого навчання (одночасно приїзять лікарі-ортодonti з різним клінічним стажем, лікарі – дитячі стоматологи, лікарі-інтерни) умовно всі завдання поділені на п'ять груп складності: I – 100%, II – 90%, III – 80%, IV – 60%. Розроблені тести повністю відповідають змісту навчальної програми. У режимі тренінга лікареві-ортодонту з блоку питань системою автоматично кожного разу відбирається 40-50 питань. На екрані дисплею можна перевірити правильність відповіді, продивитись рекомендовану літературу.

Але не можна недооцінювати важливу роль викладача та перекладати всі функції з навчання курсантів на комп'ютерні системи. Тому особливої уваги заслуговує раціональний розподіл навчального матеріалу між викладачем і

комп'ютером. Відображення основних проблем навчальної дисципліни, шляхи їх розв'язання, лекційний матеріал мають залишатися за викладачем. За оцінку ступеня опанування практичними навичками відповідає навчальна система. Критерії оцінки навчальних систем є стандартними, що дозволяє викладачу для розв'язання конкретних задач обирати оптимальну за своїми параметрами. Викладач може забезпечувати оптимальну послідовність для конкретного користувача, урахувати швидкість сприйняття навчального матеріалу, розбору прикладів, методів розв'язання типових задач, закріпити навички розв'язання типових задач, забезпечити можливість самоконтролю якості засвоєних знань та навичок, прищепити навички аналітичної і дослідницької діяльності, заощадити час курсанта, необхідний для вивчення певної теми.

Враховуючи економічний стан держави, медичних закладів та лікарів бюджетної сфери, що потребують підвищення професійної майстерності, виникає потреба в пошуку та впровадженні у вищу освіту інноваційних форм навчання. Головною рисою дистанційних освітніх технологій є чітка орієнтація на свідому самостійну роботу, а також усвідомлене, самостійне регулювання лікарями обсягу, темпу, часу і якості засвоєння матеріалу [5, с.82].

Технології дистанційного навчання є дієвим механізмом здатним вирішити як навчально-методичні проблеми для застосування сучасних освітніх інновацій в вищій освіті, так і здійснити оптимізацію навчального процесу, а також розробити і реалізувати нові підходи до безперервного і випереджаючого навчання.

Головна мета створення системи дистанційної освіти - це забезпечення загальнонаціонального доступу до освітніх ресурсів шляхом використання сучасних інноваційних технологій та телекомунікаційних мереж і надання умов для реалізації громадянами своїх прав на освіту. Дистанційне навчання, відображаючи гуманістичний підхід в освіті, повністю реалізується і стає виправданим лише при наявності у лікарів високої, стійкої мотивації отримання знань, умінь і навичок роботи з інформацією, а також продуктивної, наполегливої, довготривалої самостійної роботи.

Ефективним і виправданим при дистанційному режимі є ознайомлення, вивчення, засвоєння теоретичного матеріалу, on-line обговорення тематичних тем,

проведення проміжного тестування, можливість пересилання практичних завдань, їх перевірка, надання коментарів при оцінюванні роботи.

Впровадження дистанційних технологій значною мірою залежить, з одного боку, від професійної компетентності педагога, науково-методичного та матеріально-технічного забезпечення, з іншого боку – від готовності лікарів навчатися в умовах дистанційної освіти.

Дистанційна освіта повинна складатися з:

- 1) організації та розвитку дистанційної освіти за будь-якими напрямками підготовки фахівців;
- 2) формування організаційного, навчально-методичного, інформаційно-телекомунікаційного, матеріально-технічного забезпечення, впровадження та розвитку як дистанційної освіти, так і дистанційного навчання за окремими курсами або блоками курсів;
- 3) підвищення якості навчання незалежно від місцезнаходження лікаря;
- 4) індивідуалізації навчання при масовості освіти.

Основою методологічної системи дистанційного навчання є створення навчально-інформаційного середовища, що включає в себе все те найкраще, що було нагромаджено інноваційною педагогікою та медициною, та підготовку майбутніх лікарів з врахуванням сьогоденних вимог, соціальних перспектив, інформаційних і комунікаційних технологій. Таке середовище надає унікальні можливості отримання знань як самостійно, так і під керівництвом викладача, що надають науково-методичну допомогу на всіх етапах самостійної роботи. Навчально-інформаційне середовище дистанційного навчання визначає специфіку всіх компонентів методичної системи дистанційного навчання, а також структуру дистанційного навчального курсу, форм організації і проведення on-line занять.

Методологічна системи дистанційного навчання повинна підтримувати всі наявні інформаційно-комунікаційні форми навчання і контролю знань. Використовуючи інформаційні ресурси сучасного освітнього середовища, бази даних і знань, комп'ютерні, мультимедійні, навчальні системи, електронні бібліотеки, відео-й аудіозаписи, надається можливість отримувати необхідні знання для виконання індивідуального завдання, поставленого в системі дистанційного навчання.

До переваг дистанційної освіти можна віднести її технологічність при навчанні з використанням сучасних інформаційних технологій і програмного забезпечення, що дозволяють зробити візуальне подання навчального матеріалу динамічним, дієвим, результативним, миттєвим із використання методів ускладнення навчального курсу, а також побудувати освітній процес із врахуванням індивідуальної роботи лікаря.

Недоліками дистанційної освіти, на нашу думку, є неможливість встановлення ідентифікації лікаря, постійного прямого спілкування з ним, затрата часу на виконання завдань, як лікарем, так і підготовки належного навчально-методичного матеріалу з використанням інтерактивних методів навчання, та аналізу наукового, творчого, креативного, інтелектуального розвитку.

Таким чином, ефективність використання технологій дистанційної освіти якнайкраще інтегрується для підвищення якості освітнього процесу, сприяє посиленню безперервної освіти у відкритому освітньому просторі, дозволяє вибудовувати індивідуальну освітню траєкторію якісно нового рівня, а також знижує витрати на підготовку спеціалістів.

Великим досягненням сьогодні у викладанні на кафедрі післядипломної освіти лікарів ортодонтів (зав.каф. д.мед.н., проф. Куроєдова В.Д.) є можливість засвоєння сучасного досвіду зарубіжжя завдяки укладеному у 2002 році науковому довгостроковому договору з ортодонтією “Сучасне розуміння функції та дисфункції зубощелепної системи” про сумісну роботу Української медичної стоматологічної академії з університетом ім.Й.Гутенберга м.Майнц (Німеччина) [6, с.89].

Вельмишановний Н.Sergl – професор кафедри Kieferorthopedia університету ім.Й.Гутенберга, який довгі роки очолював Європейську Асоціацію отодонтів, люб’язно передав професору Куроєдовій В.Д. свої монографії з проблем психології в ортодонтії та висловив надію на переклад його наукового надбання з німецької мови та впровадження його у науку та практику української школи ортодонтії.

Д-р Ротраут Рейнхардт – доцент клініки Kieferorthopedia (м.Майнц) щорічно проводить заняття на базі кафедри з проблем новітніх європейських досягнень у ортодонтичному лікуванні різних видів прикусу. Відеозаписи семінарів д-р Ротраут Рейнхардт доступні для всіх, хто навчається на кафедрі. Важливим став обмін досвідом і одержання інформації про нові німецькі технології у лікуванні різних видів прикусу, ускладнених порушеннями скронево-нижньощелепного суглобу. В своїх

лекціях і на практичних заняттях др. Ротраут Рейнхардт продемонструвала понад 100 слайдів клінічних випадків з власної лікарської практики.

Проводячи обмін клінічним досвідом др.Ротраут Рейнхардт привезла на кафедру апарат “Еркоформ” фірми “Еркодент” (Німеччина) і навчила новій методиці лікування пацієнтів при порушеннях скронево-нижньощелепного суглобу з використанням нового апарату – баланс-шини, яка зараз активно використовується на кафедрі. Метод вакуумного виготовлення еластичних двощелепних шин має велике майбутнє в Україні. Його застосування дасть можливість уникнути страждань багатьох пацієнтів, хворих на порушення скронево-нижньощелепного суглобу. Професор д.мед.н. Куроєдова В.Д. і Др.Ротраут Рейнхардт разом провели консультацію 27 складних ортодонтичних випадків, обговорили план та методи найбільш раціонального лікування пацієнтів.

Згідно з двосторонньою угодою проф. Куроєдова В.Д. 14-28 грудня 2005 року читала лекції, ділилася та переймала досвід. Асистент Куроєдова К.Л. стажувалася 17-28 травня 2010 року і проводила науково-дослідну роботу на кафедрі «Kieferorthopedia» університету ім.Й.Гутенберга (м.Майнц, Німеччина).

Рис. 1. Науково-методичний семінар «Німецький досвід лікування зубощелепних аномалій II класу за Енглем» проводять професор Куроєдової В.Д. і доктор Ротраут Рейнхардт

Слухачі кафедри (лікарі-ортодонти з різних регіонів України, клінічні ординатори-іноземці з різних країн, аспіранти, викладачі кафедри, дитячі стоматологи міської поліклініки) одержують від др. Ротраут Рейнхардт знання, які допомагають українським ортодонтам у практичній роботі попередити можливі ускладнення у лікуванні та дозволять підвищити його ефективність (рис.1).

Єдність у викладанні наукових позицій щодо проблем функції в ортодонтії, сумісні погляди на первинність функціональних порушень зубощелепної системи в етіології різних патологічних видів прикусу і знань психології в ортодонтії зближує українську та німецьку школу ортодонтії. Кафедра післядипломної освіти лікарів-ортодонтів і клініка «Kieferorthopedia» представили спільні друковані постери на Європейських конгресах ортодонтів: Любляна (Польща), 81 (м.Амстердам, Нідерланди - 2005 рік), 82 (м.Відень, Австрія - 2006 рік), 83 (м.Берлін, Німеччина - 2007 рік), 84 (м.Лісабон, Португалія - 2008 рік), 85 (м.Гельсінкі, Фінляндія -2009 рік), 86 (м. Порторож, Словенія- 2010 рік), 87 (м.Стамбул, Туреччина-2011 рік).

Висновки. Забезпечуючи вищезазначені аспекти процесу професійної післядипломної підготовки в медичних вищих навчальних закладах, інформаційні, мультимедійні та технології дистанційної освіти створюють сприятливі умови для оптимізації навчального процесу і реалізації ідеї розвивального навчання, коли лікар зможе виховати в собі потребу до безперервного самовдосконалення, відповідальність за власну освіту, розкрити повною мірою свій творчий потенціал і розвинути свої здібності.

Список використаних джерел

1. Ковальчук Л.Я. Впровадження нової методики навчального процесу в Тернопільському державному медичному університеті ім.І.Я.Горбачевського /Л.Я.Ковальчук //Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції «Впровадження засад Болонської системи освіти: український і зарубіжний досвід» 14-15 травня 2007, м.Тернопіль - С.12-17.
2. Черних В.П. Досвід і перспективи проведення практичної підготовки студентів НФАУ за кордоном /В.П.Черних, С.В. Огарь, В.С. Кисличенко, Л.В.Упир //Матеріали Всеукраїнської навчально-наукової конференції «Впровадження засад Болонської системи освіти: український і зарубіжний досвід» 14-15 травня 2007, м.Тернопіль - С.30-32.
3. Куроєдова В.Д., Головка Н.В., Галич Л.Б., Сірик В.А., Дмитренко М.І. Удосконалення навчання на циклах ПАЦ і «Спеціалізація» на кафедрі ортодонтії та післядипломної освіти лікарів-ортодонтів /В.Д.Куроєдова,

Н.В.Головко, Л.Б.Галич, В.А. Сірик, М.І.Дмитренко // Матеріали навчально-методичної конференції «Сучасні технології навчання у підготовці медичних кадрів», Полтава, 2008. - С.97-98.

4. Галич Л.Б. Оцінка ефективності електронного навчання за фахом «Ортодонтія» у ВДНЗУ «УМСА» на післядипломному етапі та його методичне забезпечення /Л.Б.Галич, Н.В.Головко, В.А.Сірик, К.Л.Курєдова //Матеріали навчально-методичної конференції «Інноваційні освітні технології у підготовці медичних кадрів» (частина І), Полтава, 2010. –С .29-30.
5. Курєдова В.Д., Про необхідність впровадження дистанційної форми навчання на післядипломному етапі за фахом «Ортодонтія» /В.Д.Курєдова, Н.В.Головко, Л.Б.Галич, В.А.Сірик, М.І.Дмитренко, К.Л.Курєдова, А.Л.Нелюбіна //Матеріали науково-практичної конференції з міжнародною участю «Інноваційні інноваційні технології у вищій медичній освіті» 5 квітня 2012 року, Полтава. – С.82-84.
6. Курєдова В.Д., Дмитренко М.І., Фетісова Г.Л. Упровадження нових європейських клінічних методик – шлях до вдосконалення світогляду лікаря-ортодонта /В.Д.Курєдова, М.І.Дмитренко, Г.Л.Фетісова //Матеріали навчально-методичної конференції «Клінічне мислення: шляхи формування та вдосконалення» (частина І), Полтава, 2009. - С.89-91.